

До спеціалізованої вченої ради
ДФ 41.884.060 у Одеському
державному університеті
внутрішніх справ
(65014, м. Одеса, вул. Успенська, 1)

ВІДГУК
офіційного опонента –

доктора юридичних наук, професора, Василичук Віктора Івановича,
на дисертацію Бурангулова Владислава Андрійовича «Кримінальний
аналіз в правоохоронній діяльності», подану зна здобуття ступеня
доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081
«Право»

Вивчення тексту поданої на захист дисертації та наукових праць її автора – Бурангулова Владислава Андрійовича, опублікованих за темою дисертації, дає підстави зробити такі висновки.

Актуальність теми дисертації.

Сучасний етап розвитку правоохоронної практики, з-поміж іншого, характеризується активним упровадженням та розвитком кримінального аналізу, забезпечуючи повноту та ефективність його використання на фоні потреби інноваційного розвитку інформаційно-аналітичної функції. Водночас теоретичне осмислення кримінального аналізу як нового інституту правоохоронної діяльності з відповідною термінологією, сприйняттям його змісту, форм та видів, процесу та формування аналітичного продукту, потребує активного залучення вітчизняної наукової спільноти.

Але вітчизняна практика все ж вказує на низку проблемних питань щодо узгодженості сприйняття змісту, видів, рівнів кримінального аналізу,

і комплексності та системності його упровадження різними правоохоронними органами.

Частково ця проблема пов'язується з відсутністю достатнього наукового аналізу цього сегменту новизни, що має коріння іншомовного походження та часто на практиці використовується без належного обґрунтування і нерідко хибного трактування

Для вирішення зазначених завдань необхідне запровадження інноваційних технологій, методів аналізу інформації, інформаційної взаємодії, прогнозування розвитку ситуацій у сфері національної безпеки, зокрема використання додаткових людських і фінансових ресурсів для здійснення правоохоронними органами інформаційно-аналітичної діяльності.

Так, вимоги сьогодення для створення сприятливих умов щодо державної політики з реалізації не тільки економічних, а й правових реформ, обумовлюють необхідність концептуальної розробки та запровадження кримінального аналізу в правоохоронній діяльності. Тим часом розгляд цього питання дасть змогу з'ясувати, які інформаційно-аналітичні можливості та загрози ефективності правоохоронної діяльності в сучасному суспільстві, а також які напрями реалізації системного аналізу в аналітичній роботі є адекватними ступеню національної безпеки. Зокрема вдосконалення реалізації інформаційно-аналітичної діяльності, у тому числі й кримінального аналізу, дозволить побачити розвиток позитивних процесів у правоохоронній сфері, дасть можливість стратегічно осмислити всі аспекти діяльності управлінських структур в державній сфері, зокрема і в правоохоронній діяльності.

Отже, обрана тема дисертації Бурангулова В. А. на здобуття третього рівня вищої освіти - ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» є своєчасною за сучасних умов, щодо вивчення методології кримінального аналізу в правоохоронній діяльності, реалізації сучасного інструментарію кримінального аналізу в системі правоохоронних органів

та пошук шляхів вирішення організаційно-правових проблем у сучасних умовах зумовлює необхідність проведення комплексного наукового дослідження як нової правової основи, як заходів впровадження та розвитку кримінального аналізу, так і практики його реалізації.

Оцінюючи зміст дисертації, варто зазначити, що її тема має важливе значення для становлення інформаційно-аналітичного забезпечення правоохоронної діяльності та формулювання нових наукових положень, пропозицій і висновків, спрямованих на удосконалення кримінального аналізу у правоохоронній діяльності.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення дисертації В.А. Бурангулова є обґрунтованими, а сформульовані висновки і рекомендації є самостійними логічними й закономірними. Зміст дисертаційної роботи охоплює всі ключові аспекти задекларованої теми дослідження.

Високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність насамперед забезпечені:

- професійним вирішенням здобувачем низки наукових завдань, що сприяло реалізації поставленої мети дослідження, та адекватністю структурно-логічної схеми дослідження визначеній меті: кожен наступний розділ чи підрозділ органічно пов'язаний з попереднім і доповнює його;
- використанням широкої джерельної бази за темою дисертації і достатнім масивом статистичних і аналітичних даних (список використаної літератури включає 166 джерел);
- відповідністю предметної спрямованості дисертаційного дослідження спеціальності 081 «Право»;
- оптимальною географією та кількістю напрямів з апробації отриманих результатів на науково-практичних конференціях;
- використанням відповідного зарубіжного досвіду.

Крім того, належний ступень наукової обґрунтованості результатів дослідження забезпечено завдяки успішному розв'язанню поставлених наукових завдань та правильному оволодінню здобувачем методології наукової діяльності.

Йдеться про використання здобувачем системи загальнонаукових та спеціально-юридичних методів пізнання, застосування яких дозволило отримати достовірні й об'єктивні результати дослідження, а саме: діалектичний метод – для комплексного сприйняття і системного опрацювання теоретичних і нормативних положень, що стосуються використання спеціальних знань (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 3.1); метод спостереження – для виявлення та вивчення закономірностей, що характеризують кримінальний аналіз (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2); історико-правовий метод – для розкриття наукових поглядів щодо визначення поняття, видів та форм використання спеціальних знань у різні історичні періоди (підрозділ 1.2, 2.1); компаративний – для порівняльного аналізу досвіду різних країн та моделей правоохоронної діяльності (підрозділи 1.3, 2.2, 3.1); логіко-юридичний метод – для тлумачення правових норм і категорій, що пов'язані з кримінальним аналізом (підрозділи 1.1, 2.1, 3.1, 3.2); системного аналізу – з метою узагальнення особливостей використання спеціальних знань при застосуванні сучасного інструментарію кримінального аналізу (підрозділи 3.1, 3.3); догматичний метод – для тлумачення понять, що використовуються в кримінальному аналізі (підрозділи 1.1, 1.3, 2.1, 2.2, 3.2).

Достовірність та наукова новизна отриманих результатів

Ознайомлення зі змістом дисертації здобувача дозволяє стверджувати, що визначена у вступі мета успішно досягнута, а окреслені завдання виконані. Це знайшло відображення в основних положеннях роботи, які сформульовані автором особисто і характеризуються певною науковою новизною.

Новизна дисертації виявляється як у самому підході до досліджуваних проблем, так і у запропонованому способі розв'язання конкретних питань теми.

Ця новизна, в числі іншого, забезпечується тим, що автором на основі теоретичного осмислення сутнісної характеристики виділено змістовні особливості кримінального аналізу, який у сучасній інтерпретації не обмежується виключно проблемами злочинності, а забезпечує підтримку всіх основних функцій у правоохоронній діяльності, що передбачає системне застосування процедур збору й аналізу даних з використанням кількісних і якісних методів аналізу.

Так, за підсумками проведеного дослідження, дисертант обґрунтував необхідність уникнення різночитань ключових термінів, пов'язаних з кримінальним аналізом, що є основою професійної культури та відображає узгоджене професійне використання й застосування з відповідним семантичним сприйняттям у суспільстві.

Автором на основі історичного аналізу визначено методологічні особливості інституційного становлення кримінального аналізу як окремого напрямку в правоохоронній діяльності.

Також здобувачем було проаналізовано відомі типології кримінального аналізу, обґрунтовано необхідність базового використання стратегічного, оперативного та тактичного кримінального аналізу у відповідності з рівнями у моделі ІЛР.

Крім того, здобувачем концептуалізується та обґрунтовується перевага запровадження на системній основі інтеграції кримінальної розвідки з кримінальним аналізом.

Загалом ступінь наукової новизни дисертаційного дослідження, обґрунтованість наведених у ньому положень, висновків та рекомендацій відповідає вимогам до наукових досліджень на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих

працях

Повнота викладення наукових результатів дисертації підтверджується тим, що основні положення та результати дисертаційного дослідження викладені в 10 працях, серед яких 4 в наукових фахових виданнях України, включених до переліку наукових фахових видань України, окремий розділ колективної монографії, 5 праць апробаційного характеру

Кількість, обсяг та зміст друкованих праць відповідають вимогам п. 11 Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 № 167 зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМ від 21.10.2020 № 979 та від 09.06.2021 № 608 (в редакції від 01.07.2021).

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів

Отримані результати розширюють і доповнюють наукові аспекти дослідження проблемних питань інформаційного права, оперативно-розшукової діяльності, криміналістики, кримінального права та процесу України, а теоретичні положення, пропозиції, висновки та практичні рекомендації, сформульовані в дисертації, вже використовуються та мають значний потенціал подальшої реалізації в науково-дослідній роботі – під час досліджень загальнотеоретичних питань щодо подальшого удосконалення інформаційно-аналітичної діяльності в правоохоронній сфері.

Результати дослідження В.А. Бурангулова знайшли гідне місце і в освітньому процесі, зокрема, матеріали дослідження можуть використовуватись під час підготовки працівників правоохоронних органів, а також при викладанні відповідних навчальних дисциплін, тощо

Крім того, правотворче значення одержаних результатів містять ряд пропозицій щодо вдосконалення законодавства зокрема для розробки нових та уточнення чинних нормативно-правових актів у сфері

правоохоронної діяльності, зокрема щодо удосконалення інформаційно-аналітичної діяльності в НПУ.

Результати дослідження використовуються і у правозастосовній практиці - для сприяння підвищенню якості та ефективності діяльності органів правопорядку в Україні, реалізації сучасного інструментарію ІАД НПУ.

Оцінка змісту дисертації та її оформлення

Дисертація складається з анотацій, вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 229 сторінок (обсяг основного тексту 192 сторінки).

Кожен з підрозділів дисертації містить наукову новизну або її елементи, а також положення важливі для юридичної науки. У дисертації простежується нерозривний зв'язок теорії та практики.

Так, слід особливо відмітити те, що на основі теоретичного осмислення терміна «кримінальний аналіз» розкрито його сутність, де центральним фокусом кримінального аналізу є вивчення злочинності та правопорушень. Водночас, кримінальний аналіз полягає не у випадковому дослідженні інформації, а в застосуванні формальних аналітичних і статистичних методів, а також методології дослідження інформації правоохоронних органів відповідно до правил соціальних наук.

У контексті історичного аналізу розкрито ключові характеристики інституційного становлення кримінального аналізу в правоохоронній діяльності, що є процесом еволюційного характеру. Об'єктивно на фоні зростання рівня фаховості правоохоронців, збільшення інформаційних потоків щодо злочинності, неспроможності узагальнення усієї інформації про злочини одним правоохоронцем, сформувалась необхідність виділення в системі правоохоронної діяльності окремих спеціалізованих підрозділів, які і отримали назву у перспективі як підрозділи кримінального аналізу.

Визначаючи фундаментальні права, принципи та зміст основних елементів у системі кримінального аналізу передбачається, перш за все, дотримання прав людини, що має важливе значення для забезпечення довгострокової ефективності діяльності правоохоронних органів. Збір даних, порушення конфіденційності, і таким чином порушення прав громадян, є контрпродуктивними в довгостроковій перспективі, оскільки вони підривають фундаментальні принципи та довіру громадськості до правоохоронних органів. Міжнародні стандарти з прав людини під час розроблення та впровадження кримінального аналізу передбачають дотримання низки фундаментальних принципів: правова, адміністративна та інституційна основа для розвитку кримінального аналізу; законність, необхідність та пропорційність обмежень прав людини; рівність та недискримінація; ефективні засоби правового захисту, нагляд і підзвітність. Водночас, важливим є і захист інформації під час службової діяльності в межах кримінального аналізу, що має регулюватися законодавством.

Проаналізовано типологію кримінального аналізу яка є плинною та змінюється, розвиваючись у контексті нового змісту кримінального аналізу та особливо у контексті сучасної домінуючої моделі правоохоронної діяльності, керованої аналітичною розвідкою (Intelligence-led Policing).

Автором обґрунтовано ключові напрями розвитку кримінального аналізу в Україні, зокрема системність аналітичної розвідки переважно реалізується на основі трьох рівнів, які і визначають об'єктивність використання трьох основних видів кримінального аналізу: стратегічного, оперативного та тактичного.

Дисертантом з'ясовано та розкрито сутність процесу кримінального аналізу, який традиційно називають аналітичним циклом, що описує і виділяє шість загальновизнаних, стандартних етапів, які використовуються для перетворення необроблених даних та інформації в аналітичні продукти, що передбачають конкретні дії. Такий підхід відповідає

сучасним вимогам розвитку кримінального аналізу, який базується на засадах аналітичної розвідки, - ключового компоненту Intelligence-led Policing.

У подальшому в роботі було охарактеризовано інформаційне забезпечення кримінального аналізу в Національній поліції України, де процесі кримінального аналізу використовуються різні види даних та джерела інформації для збору, аналізу та розслідування злочинів. Ефективний кримінальний аналіз вимагає збору, аналізу та використання цих даних для встановлення фактів та побудови гіпотез задля проведення ефективного розслідування.

Розкриваючи новітній концепт кримінального аналізу через аналіз його місця в сучасних моделях правоохоронної діяльності, де кожна з них характеризується різними стратегічними цілями. Так, правоохоронна діяльність, керована аналітичною розвідкою, робить виклик традиційній поліцейській діяльності, яка є реактивною. Як стверджує автор, реактивність у роботі аналітиків підрозділів кримінального аналізу не є недоліком, так як завжди мають місце завдання такого характеру. Але одним з ключових аспектів ILP саме у сенсі аналітичної розвідки і є випередження кривої зростання злочинності, збереження здатності до стримування злочинної діяльності і недопущення її потрапляння у зону високого ризику та надзвичайної загрози.

Дисертант поєднуючи кримінальний аналіз з кримінальною розвідкою, зазначає про формування загального масиву, у якому кримінальний аналіз забезпечує інформацією про те, що відбувається у злочинному середовищі, а кримінальна розвідка – чому це відбувається.

Вагомим здобутком автора є систематизація використання сучасного інформаційно-аналітичного іструментарію в кримінальному аналізі. У ньому усі інструменти кримінального аналізу систематизуються за групами: бази та банки даних (більше 130 в Україні); технології розпізнавання обличь; вирішення інформаційно-пошукових та аналітичних

завдань у сфері безпеки; геоінформаційні системи; системи відеонагляду; пошукові системи в соціальних мережах, боти тощо.

Опрацювавши значний масив нормативно-правових актів міжнародного та національного рівня, а також великий обсяг зарубіжних наукових джерел, здобувач влучно визначив ті елементи законодавчої та правозастосовної практики, запозичення яких буде сприяти вдосконаленню кримінального аналізу у правоохоронній діяльності.

Зауваження та дискусійні положення щодо оформлення та змісту дисертації

Позитивно оцінюючи теоретико-правову, наукову, практичну значущість дисертації В.А. Бурангулова, її актуальність, наукову новизну, обґрунтованість та аргументованість її результатів, а також можливість використання пропозицій і рекомендацій дисертанта для подальшого розвитку й удосконалення кримінального аналізу в правоохоронній діяльності, слід наголосити, що окремі положення дисертації є дискусійними або ж недостатньо чітко сформульованими. Зазначене обумовлює необхідність висловлення таких зауважень:

1. Розкриваючи підрозділи 1.1. «Сутність та термінологічне осмислення кримінального аналізу» та 1.2. «Інституційна генеза кримінального аналізу», автор в основному робить посилання на позицію зарубіжних вчених таких як Джері Реткліфа, Рейчел Боба Сантос, А Веллані (*Vellani*), Готліб (*Steven Gottlieb*), Аренберг (*Sheldon Arenberg*), Сінх (*Raj Singh*), Еміг (*Emig*), Хек (*Heck*), Кравіц (*Kravitz*), Майкл Скот та ін. Однак було б доцільним проаналізувати наукові погляди і вітчизняних науковців які досліджували дані проблемні питання.

2. Запропоноване наукове дослідження мало б ще більшу практичну цінність та можливість безпосереднього використання матеріалів дисертації у практичній діяльності правоохоронних органів, якщо б викладення теоретичного матеріалу більш широко супроводжувалося, прикладами із матеріалів вивчених кримінальних проваджень, власного досвіду, інших

матеріалів, що дозволило б визначити як позитивні, так і негативні сторони використання кримінального аналізу правоохоронними органами у протидії кримінальним правопорушенням..

3. У роботі дисертантом обґрунтовано цікаві та надзвичайно корисні пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення кримінального аналізу у правоохоронній діяльності. При цьому, на думку опонента, дисертація мала б ще більшу науково-практичну цінність, якби автор зазначені пропозиції та рекомендації представив у вигляді додатку. Варто також зауважити, що, враховуючи прикладне значення даної дисертаційної роботи, бажано було б розробити методичні рекомендації для використання у практичній діяльності правоохоронними органами, зокрема підрозділами кримінального аналізу, що, на нашу думку, значно підвищить ефективність протидії кримінальним правопорушенням.

4. Автором під час підготовки дисертаційної роботи була використана емпірична базу дослідження, а саме матеріали нормативно-правового, науково-публіцистичного й аналітичного характеру щодо інформаційно-аналітичної діяльності Національної поліції України; політико-правова публіцистика, довідкові видання та статистичні матеріали. Було б доцільним, дисертанту провести анкетування працівників правоохоронних органів, щодо використання кримінального аналізу правоохоронними органами, а їх результати викласти у змісті роботи, що дозволило б визначити як позитивні, так і негативні сторони використання кримінального аналізу правоохоронними органами у протидії кримінальним правопорушенням.

5. Розкриваючи п.2.3. «Інформаційне забезпечення кримінального аналізу» автором в основному зазначає про використання інформаційних систем МВС України (Національної поліції України, Державної прикордонної служби, Міграційної служби) на думку опонента було б доцільним зазначити використання інформаційних систем інших правоохоронних органів, наприклад СБУ, ДБР, НАБУ тощо.

6. Було б доцільним автору у Розділі 3 «Новітній концепт кримінального аналізу на основі аналітичної розвідки» показати використання штучного інтелекту у кримінальному аналізі, та можливостей кримінального аналізу у протидії військовій агресії РФ проти України.

Слід зазначити, що висловлені зауваження мають здебільшого рекомендаційний характер щодо подальшого покращення наукової роботи, є дискусійними та такими, що не впливають на загальну позитивну оцінку, достатньо високий теоретичний рівень та науково-практичну значущість дисертації Владислава Андрійовича Бурангулова

Відсутність порушень академічної доброчесності

Дисертацію написано державною мовою з дотриманням вимог наукового стилю. Дисертаційне дослідження Владислава Андрійовича Бурангулова містить посилання на використані автором джерела та літературу відповідно до чинного законодавства щодо авторських прав та академічної доброчесності. Всі випадки використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідні джерела, оформлені у належний спосіб. Аналіз змісту дисертаційного дослідження та наукових публікацій, зарахованих за темою дисертації свідчить, що вимоги щодо академічної доброчесності дисертантом дотримано. Порушення і академічної доброчесності не виявлено.

Загальна оцінка кваліфікаційної наукової праці

Дисертація Владислава Андрійовича Бурангулова «Кримінальний аналіз в правоохоронній діяльності» є самостійним та логічно завершеним дослідженням, виконаним особисто дисертантом на високому теоретичному рівні у вигляді кваліфікаційної наукової праці. Дисертація містить науково обґрунтовані теоретичні і практичні результати, характеризується єдністю змісту та свідчить про особистий внесок автора в юридичну науку.

Актуальність і рівень розкриття поставлених проблем, новизна дисертації і ступінь обґрунтованості винесених на захист наукових положень, повнота їх апробації повністю відповідає спеціальності 081 Право та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 261 (із змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 р. № 283), наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12.07.2019 р.) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор – Владислава Андрійовича Бурангулова, на підставі прилюдного захисту, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

професор кафедри оперативно-
розшукової діяльності Національної
академії внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор
заслужений юрист України

Віктор ВАСИЛИНЧУК

